



פרשת תֵּקֵת

צִדְקָה תִּשְׁפֹּר אֶתְכֶם - חֻקֵּי

וְאָסַף... אֶת אֶפְרַיִם הַפָּרָה... וְלָקַחוּ... מֵעֵפְרַיִם שְׂרֵפֵת הַחֻטָּאת - אֶפְרַיִם אוֹ עֵפְרַיִם?

פרשתנו פותחת בפסוק "זאת חקת התורה...". למקרא המילים "חקת התורה" בהא הידיעה, אנו כמו נדרכים לשמוע את "החוקה של התורה", ומה אנו מגלים? את המצווה להכין אפר פרה אדמה, אפר החיוני כדי לטהר טמא מת. טעמי מצוה זו ודרך פעולתה לא נועדו להבנה, וממילא אינן ניתנות להסבר, כפי שמעידה התורה, בקראה למצוה זו 'חוקה'. המילים חוק ו-חוקה, להבדיל ממשפטים ומעדות, מייצגים בתורה, מספר מצומצם של מצוות, שיש בהן "הגיון אלוקי" הנעלה מהבנתנו. אפילו שלמה המלך החכם באדם, בהתייחסו למצוה זו מודה ועוזב: "אמרתי אֶחְכְּמָה וְהָיָא רְחוּקָה מִמֶּנִּי". עם זאת, ברור לנו שהתורה מחכימה, "עדות ה' נאמנה מחכימת פתי", ואפילו אותיותיה. לכן לא נעסוק הפעם בהבנת המצוה עצמה, ולא בטעמים העומדים מאחוריה, אלא נשתדל להתייחס לצדדים שונים שבה, ולאור המאיר לנו מבעד להסתרה.

אם נבחן את הציוויים העוסקים בהעלאת הקורבנות השונים, נגלה שכאשר התורה מצווה על הבאת קורבן מן הבקר או מן הצאן, מדובר תמיד בבהמה ממין זכר. כאן אנו נתקלים לראשונה, ובעצם זו פעם יחידה, בה אמורים להעלות "קורבן" ממין נקבה. שאלה זו מועלית במדרש רבה "ומפני מה כל הקרבנות זכרים וזו נקבה?" ומשיב רבי איבו במשל לבן של שפחה, שטינף פלטיין (ארמון) של מלך. לתיקון המצב הורה המלך שתבוא אמו ותקנח את צואת בנה. על דרך המדרש, חטא העגל הוא שגרם לטינוף גדול בעם ישראל, ובתיקון שבדומה, יבוא אפר הפרה (האם) ויכפר על מעשה העגל (בנה).

זוה המקום לשאול מדוע התיקון לחטא העגל מובא דווקא כאן, ומה בינו ובין ההיטהרות מטומאת המת? למרות המשל הנ"ל, מדוע ציווה התורה לקחת פרה דוקא? שהרי אפשר לכאורה, להביא פר שיכפר על מעשה בנו? ועוד קשה להבין מדוע פותח באפר ומקנח בעפר, שהרי בשלב ההכנה כתוב "ואסף איש טהור את אפר הפרה", ואילו לקראת החיטוי "ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת"? ומאפיין מוזר נוסף שניתן למצוא בפרשת פרה אדמה הוא תופעת ה"פרפור"-ים. על כל צעד ושעל אנו נתקלים בצמד האותיות פ' ו-ר', החל בפרה, הנשרפת על פְּרִשָּׁה, באפר המתקבל ממנה וכלה במילה עפר, שכאילו החליף את אפר הפרה. מה עומד מאחורי צמד האותיות 'פר', שכמו קושר אותן בטבורן לפרשה זו. אם נחפש בתחום הפנימיות והחסידות נגלה מושג קבלי מעניין הקרוי 'פ"ר דינים'. מה לפר ולדינים? מהי מידת החסד, מיותר להבהיר. מדובר בנתינה אלוקית, הבאה לידי ביטוי גם באמצעות כלים אנושיים. מדובר בהשפעת הטובה הנראית והמורגשת ככזו (מיזוג אויר ביום קיץ לוהט למשל). מידת החסד אינה "עושה חשבון" לגבי מידת זכאותם של המקבלים וכל עניינה הוא גילוי של הארה אלוקית בבריאה. מידת הדין לעומתה, מוכרת לנו באמצעות תופעות ואירועים כואבים, דברים שהיינו מעדיפים שלא יקרו לנו, החל בסוכריה שנפלה במקרה מהפה אל החול, וכלה בתאונה או באובדן של נפש אהובה.

לפי פנימיות, מידת הדין באה בעצם להסתיר על האלוקות בעולם ('עולם' מלשון העלם), בכך שהיא כמו מעלימה את דבר קיומו של בורא לעולם, עולם המקבל ממנו "הזרקה" של חיות בכל רגע ורגע. ובמה ניכר אצלנו דבר "קיומו" של אלוקים בעולם? כאשר אנו מגלים שיש הגיון וצדק בכל הקורה מסביבנו. אלא שאנו בוחנים את הדברים למראה עינינו הגשמיות ולאורו של ההגיון ה"בריא" שלנו, שאף הוא בגדר נברא. אבסורד זה ניכר בכך, שרק ביצע של אוהדי הצד המנצח, זוכים לגלות בקול גדול ש-"יש אלוקים!". כאן, בפירוד שבין שני המתמודדים, הרואים את האלוקות מבעד למיקומם בטבלה, נעוצה מידת הדין. ההפרדה שביני ובין הסובבים אותי, ובראית ישויות נפרדות שכאילו אין קשר ביניהן, בכך באה לידי ביטוי מידת הדין. אילו הייתי חש אלוקות הייתי מאמין שהכל קשור בכל, ואילו הייתי מחפש הייתי גם מוצא את הקשר. ואיפה באים הדברים לידי ביטוי בכתובים? אם נתבונן במעשה הבריאה נגלה שהחלוקה בין הנבראים גדלה מיום ליום, עד שאנו מגיעים לכל מין "למינהו". אותיות השרש ב.ר.א מרמזות על ריבוי מחד, אך גם של איברים מאידך (ברא=אבר). כל הנבראים הם בגדר איברים של ישות אחת, שברא הבורא יתברך. כאשר אנו רואים כל איבר, כמשהו שאין בינו ובין עמיתו מאומה, אנו מגלים בעצם "עיוורון" רוחני, שהרי אפילו בגוף האדם, זיהום באחד מאיבריו ישתקף בעליית החום אצל כולם.

ננסה להבין מה בין פר ובין דינים, מבלי להיכנס להסברים הקבליים. אם נבחן את כל השורשים הפותחים בצמד האותיות פר, נגלה שיש להם מכנה משותף מובהק, שעניינו חלוקה של עצם למספר חלקים. החל בהפרדה בין מרכיבים שונים של קבוצה, המשך בפריטה של מטבע שערכה גבוה למטבעות בעלות ערך נמוך, בפריסת כיכר לחם לפרוסות, בפרוק של מכשיר למרכיביו, בפריעת השיער שהיה אסוף קודם לכן, בפרימת התפרים המחברים את חלקי הבגד, ובמיוחד בשורש הכפול פ.ר.ר, שמשמעו חלוקה חוזרת ונשנית עד לסדר גודל פירורים. הדברים נכונים גם לגבי השורשים שלא הזכרנו, אלא שצרה היריעה מהכיל. המאפיין של הפעולות הנ"ל הוא לקיחה של מקור אחד, והפרדתו/חלוקתו למספר רכיבים, קטנים יותר. התוצאה היא החסרה מהמקור, וראיית הרכיבים הפרודים כאילו הם זרים זה לזה, למרות שמקורם אחד הוא. כך הדבר גם במידת הדין, שהצירוף פר מייצג אותה, שכמו מפרידה את הנבראים מבוראם, ומנסה להעלים מהם את עובדת היותם איברים של ישות אחת גדולה.

ומה לכל האמור לעיל ולפרה אדמה? כאשר הקב"ה ברא את האדם, נכוננו לו חיי נצח. הקב"ה אף הזהיר אותו שלא לאכול מעץ הדעת "כי ביום אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת". ומכיוון שחטא נגזרה עליו מיתה, "כי עפר אתה וְאֶל עפר תָּשׁוּב". מדובר בבחירתו הפרטית של אדם הראשון, במרכיב הנמוך שבו "עפר מן האדמה", לעומת המרכיב הגבוה והנצחי שבו, ויפח באפיו נשמת חיים". חלוקתה של המילה עפר במתכונת ע-פר, מרמזת על שימוש בעין הגשמית, העיוורת כלפי האורות

הרוחניים, בשל פ"ר הדינים המסתירים. גזירת המיתה אומנם בוטלה במתן תורה, עת זכו בני-ישראל לפי המדרש, לחירות ממלאך המוות. אך גם הפעם לפרק זמן קצר מאוד, עד ששבו וחטאו בעגל, חטא שגרם להם לשוב ולאבד את חיי הנצח. ומהו העגל אם לא פ"ר בפוטנציה, שאת נזקו הגדול קשה לתאר. הוא "הצליח" להפריד את עם ישראל מאלוקיו, ולוא לפרק זמן קצר, גרם לשיבור הלוחות הראשונים ו"כמעט" נטל מאיתנו את הזכות לקבל את התורה. מזווית ראייה רוחנית, דומה היה עם ישראל באותו זמן למת, לגופה שהנשמה פ"רה ממנה. ולא לחינם קרוי המת ביהדות, "אבי אבות הטומאה", כי טומאה היא העדר חיות. לכן גם הנוגע במת או אפילו נמצא עימו תחת קורת גג אחת, נטמא וטעון טהרה.

השורש פ.ר.ה המשמש בסיס למצוות פְּרוּ וּרְבֹו, שונה מהשורשים האחרים הפותחים באותיות פ.ר. החיבור שבין איש לאשתו, להבדיל מהפירוד, גם מביא לעולם תולדות חדשות. אך שלא כבשאר השורשים, בהם הניסיון לחבר מחדש את כל המרכיבים הפרודים, יססה בקושי את המקור, פעולת הפְּרִייה לא זו בלבד שאינה מבטלת את קיום ההורים, אלא אף גורמת בדרך כלל, לכך שמספר צאצאיהם, אפילו הדור הראשון, יכול לעלות בהרבה על זוג ההורים. במצווה זו אפשר גם לראות כיצד הקב"ה כמו מקדים תרופה למכה. יש כאן אמצעי המאפשר לעמוד בגזירת המיתה, מבלי להביא כליה על האדם וממילא גם על העולם, כי רצון הבורא ברור, "לא תהוּ בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה". כלומר שהשורש פ.ר.ה מייצג את הרצון האלוקי להמשכיות החיים בעולם, רצון המתבטא במצוה הראשונה שניתנה לאנושות, "פְּרוּ וּרְבֹו". ולא רק השורש פ.ר.ה מייצג מגמה זו, אלא גם הפְּרָה עצמה היא סמל לרצון האלוקי להמשכת החיות, כמרוז בדברי חז"ל "יותר ממה שהעגל רוצה לינק, הפְּרָה רוצה להיניק". החלב שנוצר בגופה מתהליך המוגדר ע"י חז"ל כ"דס נעכר ונעשה חלב", מייצג את מידת החסד, של נתינה אמהית אוהבת, בלי חשבון, ואת הנכונות שלה למסור את נפשה לטובת חיי העגל שלה.

יש כאן מעין סגירת מעגל. העפר המייצג את הצד הגשמי, מקבל חיות בהוספת הנשמה, והופך לאדם. המוות השייך למידת הדין, מוציא את הנשמה מהגוף, ומשאיר את הגופה שאמורה לשוב לעפר. בתוך הקבר עדיין נשארות העצמות, המייצגת את הצד הפנימי ביותר שבגשמי, את עצמותו של האדם. אנו רואים אצל אברהם אבינו שהוא מבטל את עצמו, באמרו "וְאֲנִי עֹפֵר וְאֶפֶר", שללא הנשמה האלוקית, הוא חסר כל ערך, וגם שאלמלא הצילו הקב"ה מכבשנו של נמרוד, לא היה נותר ממנו כי אם אֶפֶר. ואכן, קורה גם, לא עלינו, שמידת הדין מתגברת כפי שקרה לעם ישראל בשואה, כאשר גופות הנרצחים על קידוש ה' נשרפו בכבשנים, ונותר מהם רק אֶפֶר. האש האדומה, מייצגת את מידת הדין. דרכה של האש לשרוף, לכלות ולהעלים על הקיום והחיות. האש כמו מעלה את העצם הנשרף (תוצרי הלואוי, גזי השריפה והאנרגיה הנפלטת) כלפי מעלה, מסתירה אותם מעינינו וכמו מחזירה את העצם לבוראו. מאפיין זה כמו רמוז בשורש ש.ר.פ (ש-ר.פ). האות ש' היא העיצור היחיד במילה אש, והחלק השני רפ הוא בעצם הצירוף של פ"ר דינים. מותו של אדם מהוה מכה קשה לקרוביו ולאזהביו וכמו מחסיר מהם פעימה. התעסקותם עם המת כמו מחסירה מרצון החיים שלהם ומכוח חיותם. המגע עם גוף חסר חיות, כמו במגע של שני גופים בעלי מטען חשמלי הפוך, כמו מחסיר חיות מהנטמא ואוטם אותו במידה מסוימת לאורות האלוקיים של קדושה וחיות, השופעים כל הזמן.

ומהו התיקון להסתרה מעין זו, שכמו באה להפ"ר את הרצון האלוקי? כיצד ניתן להמתיק את הדין מלכתחילה או "לסלק" את המסתיר על האלוקות? אנו עושים את ה"המתקה" ע"י הכנסה וצירוף מלכתחילה של אור אלוקי נוסף. האות אלו, המייצגת את אלופו של עולם, משמשת כ"אמצעי" מצוין להמתקה. אם ניקח את ה-'גולה' הדוויה והמרה למשל, ונוסיף לה רק את האות א', היא תהפוך ל-'גאולה'. אם ניקח את המילה שאין כמותה לייצג את מידת הדין, המילה 'דין' עצמה, ונטיל בה א', תתקבל המילה 'א-דני', שבאמצעותה אנו פונים בקול אל הקב"ה ומפנים אליו את כל תפילותינו ובקשותינו. כך גם במצוות פרה אדומה אנו רוצים להגביר את האור האלוקי. כיצד עושים זאת?

התורה מצווה לקחת פְּרָה אֲדָמָה דוקא, שצבעה קרוב לצבעו של עגל הזהב, כדי לתקן את חטא עגל הזהב שהחזיר את המיתה לעולם, ואולי גם מכיוון שאדמימותה של הפרה כמו באה לרמז על חיותה הנמרצת (גינגיט). ואז לוקחים את אֶפֶר הפְּרָה, צירוף המהוה תיקון והמתקה לפ"ר הדינים. אֶפֶר הפְּרָה הוא בעצם תמצית מרוכזת ממהותה, מהרצון להמשיך את החיות, ולמנוע התנתקות מהחיים. לאפר מוסיפים "מִים חַיִּים", מים שלפי חז"ל "לעולם נובעים ואינם פוסקים", המייצגים את הזרימה המתמדת של החיות ומקבלים "מי חטאת". הזאתם של מי החטאת על מי שנטמא למת, אמורה להתגבר על טומאת המת, לתקן את ההחסרה, לסלק את כוח הטומאה האוטם, ובמילה אחת - לטהר.

שתי המילים אפר ו-פרה, בנויות על בסיס האותיות פ"ר, אלא שבמילה אפר, האות א' קודמת ל-פ"ר. מעתה אם נרצה, פ"ר הדינים לא יכסו ולא יסתירו עוד על אלופו של עולם. צמד האותיות הרוחניות א' ו-ה שהוספו ל-פ"ר, כדי לקבל אפר פרה, הן אותיות "ממתיקות" במיוחד. רמז לכך מביא הרבי מליובאוויטש בהתייחסו למילה אהבה שאם נחלק אותה לשתיים במתכונת אה-בה, נקבל אה בה (בפנימיותה של האהבה). גם שמו של אהרן הכהן, פותח באותיות אה, עובדה המאירה את מידת האהבה בה הצטיין במיוחד לפי חז"ל, "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". אנו רואים בפרשתנו כיצד לאחר מותו, עם ישראל כולו משיב לו אהבה, "וַיִּכְפּוּ אֶת אֶהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל".

דבר חסידות

גפרור דולק, כשנופחים עליו קצת, מייד הוא כבה. שלהבת הקשורה בגחלת, ככל שנופחים עליה, כך היא גדלה. טעם הדבר הוא: זו אש חיצונית וזו אש פנימית. והנמשל מובן.

(למען ידעו)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.